

เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

THAI ECONOMY IN GLOBALIZATION IN THAI

พระเรืองเดช โชติธมโม/เสียงเพราะ¹, วชรินทร์ สุทธิชัย², ณรงค์ฤทธิ์ โสภา³

Phra Rueangdet Chotidhammo (Siangphro)¹, Watcharin Sutthis², Narongrit Sopa³

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹⁻³

Rajabhat Mahasarakham University¹⁻³

E-mail: Rueangdet.siangphro@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 10 ธันวาคม 2562

Received: November 12, 2019; Revised: November 30, 2019; Accepted: December 10, 2019

บทคัดย่อ

การปรับจูดยึนเพื่อกำหนดทางเดินในรูปของนโยบายนั้นล้วนมีนัยตามแม่แบบการพัฒนาอันเป็นสากล คือ การพัฒนาเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้องค์กรระดับนานาชาติมาเปิดเจรจาเพื่อให้ประเทศต่างเปิดเสรีทางการค้า เพื่อแลกกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำความมั่งคั่งสู่ประเทศชาติอันเป็นเป้าหมายหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะไปให้ถึง แต่เนื่องจากระบบของโลกดังกล่าวเป็นระบบที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ความเป็นเสรีนี้เองได้เปิดช่องทางให้ประเทศพัฒนาแล้วแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ดังนั้นการปรับจูดยึนบนเส้นทางเดินที่เหมาะสมด้วยฐานคิดเพื่อเป็นองค์ความรู้มาเป็นนโยบายนำพาประเทศสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมโดยจุดประกายแห่งการพัฒนา โดยการพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นฐานรากของสังคมให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล

คำสำคัญ: เศรษฐกิจไทย, โลกาภิวัตน์

Abstract

Adjusting the position to determine the way in the form of policies that are based on templates developed as universal. by using international organizations to negotiate for foreign countries to open their trade freely. In exchange for economic growth, this brings prosperity to the nation holds a primary focus on developing countries to reach. But because of the system such as a system with free competition, the agency itself has opened the way for developed countries to seek new

opportunities. Therefore, adjusting the position on the right path with the idea to become a policy to lead the country towards economic and social sustainability could be done by the spark of developing communities as a foundation for society to have spiritual immunity. It is a sufficiency economy and knowledge from local to international levels

Keywords: Thailand Economy, Globalization

บทนำ

การที่มนุษย์เราต้องเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าและบริการก็เนื่องมาจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการในสินค้าและบริการของมนุษย์กับทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการนั้น กล่าวคือมนุษย์มีความต้องการสินค้าและบริการไม่จำกัดจำนวน และนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่ามนุษย์ในสมัยก่อนมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ความต้องการของมนุษย์ในขณะนั้นจึงจำกัดอยู่เพียงแค่ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้น วิวัฒนาการด้านการผลิตมีความก้าวหน้าขึ้น มนุษย์สามารถนำทรัพยากร มาใช้ผลิตสินค้าและบริการได้มากขึ้นความต้องการในสินค้าและบริการของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนอกจากความต้องการในปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวกและความสุขในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น เมื่อยังไม่มีโทรทัศน์จึงอยากได้โทรทัศน์แต่เมื่อได้โทรทัศน์แล้วยังอยากได้เทปและวิดีโอตามมามากมายไม่รู้จบสิ้น ในขณะที่ทรัพยากรที่จะนำมาใช้ผลิตสินค้าและบริการเหล่านั้นมีจำนวนจำกัดและนับวันยิ่งจะลดลงทุกที ทำให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรขึ้นในสังคมทุกสังคมซึ่งหากมนุษย์ไม่รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรที่จะนำมาบำบัดความต้องการของมนุษย์ จะทำให้ทรัพยากรหมดเปลืองไปโดยที่สังคมคงจะไม่ได้รับสินค้าและบริการมาบำบัดความต้องการมากเท่าที่ควรจำเป็น

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ในรายวิชาระบบสังคม การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก โดยเนื้อหาบางส่วนนำมาจากเอกสารแนวคิด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพู โกดิรัมย์ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นถึง บริบทของเศรษฐกิจไทยในกระแสโลก การครอบงำทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และการปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืน

ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญทั้งเศรษฐกิจและการเมืองเพราะทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ความหมายของเศรษฐกิจทางการปกครอง

ความต้องการของมนุษย์อันมีอยู่ไม่จำกัด แต่แนวทางที่จะได้รับมีขอบเขตจำกัดได้แก่การประกอบกิจการหาเลี้ยงชีพ การแสวงหารายได้ การสะสมทรัพย์สิน การผลิต การจำหน่ายตลอดจนการบริโภคสิ่งอุปโภคต่างๆ ทางเศรษฐกิจจึง หมายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด มาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ระบบเศรษฐกิจจึงหมายถึง ระบบการแสวงหาทรัพยากรเพื่อนำมาแจกจ่ายให้แก่ประชาชนในสังคม เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ระบบการผลิต ระบบการจำหน่ายแจก และระบบการกระจายรายได้จึงรวมกันขึ้นมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบใดแบบหนึ่ง การเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับประชาชนของรัฐเพราะทุกคนต้องดำเนินชีวิต ต้องมีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันผลผลิต การเมือง การปกครอง จึงมีผลกระทบโดยตรง และมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเลือกใช้ระบบเศรษฐกิจ ไม่มีรัฐใดที่จะละเลยต่อปัญหาทางเศรษฐกิจได้ รัฐจะต้องสร้างกฎเกณฑ์ที่จะควบคุม และกำหนดกิจการทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศจะเจริญหรือเสื่อมก็แล้วแต่ความสำเร็จและความสามารถทางเศรษฐกิจและระบบเศรษฐกิจที่สำคัญและมีบทบาทในปัจจุบันแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม (Liberalism) หรือทุนนิยม (Capitalism) และ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม (Socialism) ระบบเศรษฐกิจ เกิดขึ้นจากความคิดที่จะพยายามแก้ไขปัญหาของสังคมที่เกิดจากระบบเสรีนิยม หรือทุนนิยม แต่เมื่อระบบสังคมนิยมถูกนำมาปฏิบัติก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการเช่น

1. เมื่อรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต จำกัดเสรีภาพของประชาชนในการผลิต ทำให้แรงจูงใจในความคิดสร้างสรรค์ของเอกชนมีน้อยลง ประดิษฐ์กรรมแปลกๆ ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นน้อยกว่าระบบทุนนิยม
2. รัฐเป็นนายทุนผูกขาดเพียงผู้เดียว ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสเลือกสินค้าและบริการที่ดีกว่า
3. ไม่มีหลักประกันอันใดที่จะให้กับประชาชนได้ว่า รัฐจะเป็นองค์การที่จะอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรม แผนการทางเศรษฐกิจของรัฐอาจผิดพลาดได้และผลเสียหายก็จะตกอยู่กับประชาชน

เศรษฐกิจจึงมีความสำคัญและแทรกอยู่ในวงการทุกชั้นตอน ทั้งในเรื่องของการเลือกใช้ทรัพยากรที่หายากและมีจำกัด เพื่อทำการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (วันทนี ภูมิภทราคม และคณะ, 2550) และเพื่อให้การกระจายสินค้าเกิดความเป็นธรรมมากที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งพอจะแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ความสำคัญในระดับจุลภาคเศรษฐกิจ ช่วยให้เข้าใจบทบาทของแต่ละบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต คนกลาง เจ้าของปัจจัยการผลิต เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจต่อไป

2. ความสำคัญในระดับมหภาค ปัญหาเศรษฐกิจของส่วนรวม หรือของประเทศนั้นนับว่าสำคัญยิ่ง การเข้าใจเศรษฐกิจทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบแนวทางในการแก้ไข โดยสามารถเลือกวิธีการที่ทำให้บรรลุนโยบายเศรษฐกิจได้ถูกต้อง และเกิดความเสียหายน้อยที่สุด

3. ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเสถียรภาพประเทศชาติต่างๆ ทั่วโลกในปัจจุบันได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวและมีเสถียรภาพความมั่นคง

จากปัญหาของระบบทุนนิยมทำให้เกิดระบบสังคมนิยมและระบบสังคมนิยมก็มีปัญหาเช่นกัน ทำให้เกิดความคิดที่จะผสมผสานข้อดีทั้ง 2 ระบบเข้าด้วยกัน เพื่อแสวงหาระบบที่ดีกว่า คือเกิดปัญหาน้อยที่สุดกลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมเช่น ในสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ระบบทุนนิยม ก็ได้นำหลักการของสังคมนิยมเกี่ยวกับการวางแผนทางเศรษฐกิจ การแทรกแซงโดยรัฐในวิสาหกิจเอกชน เพื่อจัดสวัสดิการสังคม หรือประเทศรัสเซียในช่วงแรกของการปฏิวัติโอนกิจการทางเศรษฐกิจเป็นของรัฐทั้งหมด แต่ก็พบว่าผลผลิตตกต่ำเพราะขาดแรงจูงใจจึงเริ่มผ่อนให้เอกชนดำเนินธุรกิจในรูปแบบของสหกรณ์ นำหลักการเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลมาเป็นแรงจูงใจ เพื่อเพิ่มผลผลิตลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้สังคมโลกปัจจุบันไม่มีรัฐที่เป็นสังคมนิยมเต็มรูป หรือทุนนิยมเต็มรูป แต่ละรัฐจะเลือกผสมผสานข้อดีของทุนนิยมและสังคมนิยม ตามความเหมาะสมของประเทศตนอย่างไรก็ตาม ระบบทุนนิยมระบบสังคมนิยม ระบบผสม ก็ยังไม่สามารถให้หลักประกันได้ว่า ความเจริญมั่นคงและความเป็นธรรมในสังคมจะเกิดขึ้นได้ คงจะต้องพิจารณาจากระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นตัวการที่จะควบคุมระบบเศรษฐกิจต่อไป

เศรษฐกิจไทยในบริบทกระแสโลกาภิวัตน์

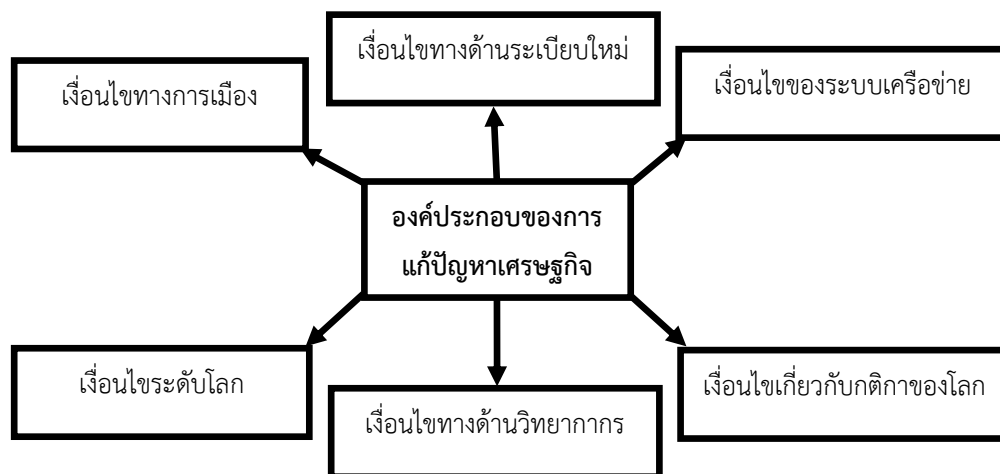
เมื่อโลกก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ศตวรรษแห่งการเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น หรือประเทศต่างๆ ได้ก้าวสู่ระบบหนึ่งเดียวกัน ตามที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) นับได้ว่าเป็นกระแสหลักของโลกแห่งยุคปัจจุบันในฐานะเป็นตัวจักรขับเคลื่อนโลกใบนี้ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกซึ่งเต็มไปด้วยกระแสแห่งการพลวัตอย่างสูง และรวดเร็วทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อนการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้เร่งให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายหันมาเปิดนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรี และดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจภายใต้กฎกติกา

อันเป็นสากล จะมีเงื่อนไขหนึ่งที่ว่า สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องยอมลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบ เพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ว่าจะให้องค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าให้ความสำคัญในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ก็อาจจำเป็นต้องลดทอนเป้าหมายทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมลง (Payutto, P. A., 2013) โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจการพัฒนาประเทศตามนัยนี้ได้กลายเป็นแม่แบบแห่งการพัฒนาของสังคมโลกปัจจุบันอย่างแท้จริง ประเทศไทยในกระแสแห่งการพลวัตเช่นนี้ เราจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรับกับเงื่อนไขใหม่ของโลกเพื่อจุดยืนที่ยั่งยืนได้อย่างไร การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อผลิตสิ่งของและบริการ และแบ่งปันสิ่งของและบริการเหล่านั้นเพื่ออุปโภคและบริโภคระหว่างบุคคลต่างๆ (จรรยา โกสีย์โกนิรมล, 2547) ในสังคมทั้งเวลาปัจจุบันและในอนาคต

สังคมโลกปัจจุบัน กำลังอยู่ในกระแสที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ได้ขยายอิทธิพลที่ผ่านมา โดยเริ่มจากระบบเศรษฐกิจก่อน กระแสโลกาภิวัตน์นั้นอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การผ่อนผันกฎระเบียบการค้า การเคลื่อนย้ายตลาดการเงินได้อย่างเสรี ผลที่ตามมาคือ ประเทศต่างๆ ตกอยู่ในอิทธิพลโลกาภิวัตน์ทุนนิยม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก ในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนสูง ประเด็นตรงนี้ การที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายยังขาดความพร้อม ย่อมเผชิญกับภาวะบีบคั้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งนำไปสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ในทางกลับกัน กระแสโลกาภิวัตน์นี้ย่อมส่งผลดี และเปิดโอกาสกว้างให้กับกลุ่มประเทศพัฒนาที่มีความพร้อม กระแสโลกาภิวัตน์ถือว่าเป็นกระแสหลักในบริบทของโลก ซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศนำเสนอ มีประเด็นหลักๆ ดังนี้

แผนภาพที่1 : องค์ประกอบของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

1. เงื่อนไขทางการเมือง ประเทศพัฒนาแล้วจะผลักดันค่านิยมระหว่างประเทศ ในรูปของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนในระดับชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาในขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มไม่สมดุลในเงื่อนไขทางการเมืองต่อไป(ชัยยุทธ์ ปัญญา สวัสดิ์สุทธิ, 2543)

2. เงื่อนไขทางด้านการระเบียบใหม่ กระบวนการโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดผลสองด้าน คือ ก่อให้เกิดตลาดใหม่ๆ เครื่องมือใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตและมัลติมีเดีย ก่อให้เกิดผู้มีบทบาทใหม่ๆ ในประชาคมโลก เช่น องค์กรเอกชน รวมทั้งก่อให้เกิดกฎระเบียบใหม่ๆ ในสังคมโลก แต่อีกด้านหนึ่งได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในระบบการพัฒนาของโลก เพราะทำให้ช่องว่างระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนามีมากขึ้น รวมทั้งเป็นเหตุให้สังคมและวัฒนธรรมในหลายประเทศอ่อนแอลง นอกจากนี้การพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นอยู่ ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคุณค่าของมนุษย์น้อยมาก จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้โลกอยู่ในบริบทเดียวกัน บริบทที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่ขาดความยั่งยืนในมิติทางสังคม กล่าวคือ ชุมชนได้ล่มสลาย วิถีชีวิตของเกษตรกรรมถูกแทนที่อุตสาหกรรม นี่คือการชีวิตของสังคมในสหัสวรรษใหม่สหัสวรรษที่สังคมใกล้ชิดกัน ไร้สายไร้พรมแดนทางข้อมูลข่าวสาร แต่ถูกแทนที่ด้วยการไร้ความเอื้ออาทร วัฒนธรรมท้องถิ่นได้แยกออกจากวิถีสังคมแบบสิ้นเชิง

3. เงื่อนไขของระบบเครือข่าย ผลจากโลกาภิวัตน์ได้ทำให้นโยบายภายนอก และนโยบายภายในมีความเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนพัฒนา

ของประเทศต่างๆ ต้องเปลี่ยนไปจากเดิม นับประเด็นนี้ ประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมถูกบีบจากกระแสโลกาภิวัตน์ให้มึนโยบายพัฒนาในบริบทเดียวกัน

4. เงื่อนไเกี่ยวกับกติกาของโลก เศรษฐกิจและสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันถึงโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับประเทศต่างๆ ในขณะเดียวกันประเทศต่างๆ จะต้องปรับบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถภายใต้กติกาของโลก ประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบ เช่น พหุภาคี ภูมิภาคนิยม เป็นต้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ในกติกาของโลกเช่นนี้ ประเด็นอยู่ที่เมื่อประเทศต่างๆ เปิดประเทศพัฒนาตามบริบทของโลกจะมีความเหมาะสมในความหลากหลายเพียงใด

5. เงื่อนไทางด้านวิทยาการ ความรู้หรือวิทยาการ (Knowledge) มีความสำคัญในด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก อาจจะกล่าวได้ว่าวิทยาการดังกล่าวนี้เป็นฐานแห่งการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ การจัดการและการจัดองค์การอย่างแท้จริง

6. เงื่อนไระดับโลก ในบริบทแห่งโลกปัจจุบันสู่อนาคต กำลังอยู่ในประเด็นระดับโลก (Global issues) ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่เว้นแม้แต่การศึกษา ล้วนแต่อยู่ในระดับโลก ทั้งนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศต่างๆ เตรียมความพร้อมทั้งในการพัฒนาภายในและเตรียมรับในการมีส่วนร่วมในการกำหนดกระแสโลกดังกล่าว

จากบริบทของโลกที่มีเงื่อนไขเช่นนี้ส่งผลให้ไทยซึ่งอยู่ในกระแสดังกล่าวหันไปเปิดรับการลงทุน การค้าของทุนขนาดใหญ่จากภายนอก โดยลักษณะนี้อุตสาหกรรมได้ย้ายจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่ง การดำเนินธุรกรรมมักเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ในฐานะเป็นส่วนประกอบของบริษัทจากต่างชาติ และดำรงตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในระดับโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าวนี้แทบมิได้เชื่อมกับระบบเศรษฐกิจโดยรวมในประเทศนั้นเลย เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจแห่งชาติได้ถูกทำลายจากระบบที่ใหญ่กว่า

อนึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่ดำรงชีพด้วยระบบเกษตรกรรมและการตลาดภายในประเทศ มีส่วนผลักดันให้เศรษฐกิจภายในประเทศขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องได้รับผลกระทบจากนโยบายมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมคือเมื่อแรงงานจากภาคเกษตรกรรมได้หันเหไปทางภาคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เศรษฐกิจภายในชาติได้รับผลกระทบเป็นผลกระทบของคนส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายเปิดประเทศเสรีกับระบบระดับโลก ที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในบริบทของโลกแทบไม่ได้เชื่อมกับประชากรส่วนล่างของประเทศ ในฐานะผู้สร้างเศรษฐกิจภายในชาติ แต่จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นกลางของประเทศ ในฐานะเป็นทรัพยากร

มนุษย์ในระบบเศรษฐกิจระดับโลก ในประเด็นนี้ชนชั้นกลางได้เริ่มผลักดันตัวเองให้ห่างหายจากสังคม และเศรษฐกิจในท้องถิ่นมากขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจในกระแสโลกาภิวัตน์

หากจะกล่าวถึงรูปแบบการพัฒนา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในบริบทของโลกปัจจุบันคือ การพัฒนาสู่ภาวะทันสมัยหรือการขยายตัวทางอุตสาหกรรม ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทย ลักษณะเด่นของแม่แบบการพัฒนาประเภทนี้ คือ การได้บรรลุถึงอัตราการเจริญเติบโตอย่างสูง โดยอิงตัวเลขจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product = GNP) และแม่แบบประเภทนี้ได้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ การสร้างความรุ่งเรืองโดยผนวกระบบเศรษฐกิจภายในประเทศเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลก แต่ในความเป็นจริงแล้ว การบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง คือความมั่งคั่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะตกอยู่ และถูกจัดสรรโดยชนชั้นนำ ในขณะที่เดียวกันปล่อยให้ผลแห่งการเจริญเติบโตบางส่วนตกไปยังส่วนล่างของสังคม การเจริญเติบโตทางสังคมเศรษฐกิจในลักษณะนี้ได้ขยายตัวควบคู่กับการเพิ่มความขัดแย้ง และความแตกต่างในสังคม

ปัจจุบันเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ได้สร้างให้บทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจมุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักเพราะมุ่งสู่เป้าหมายที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีปริมาณสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ และการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ดังนั้นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะ บริษัทข้ามชาติ จึงอาศัยช่องทางเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์เข้าไปครอบงำในระบบเศรษฐกิจ- สังคม-การเมืองของประเทศอื่นอย่างต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อแสวงหากำไรมาสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ให้กับตน นี่คือพฤติกรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจทุนนิยมเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วยสาระสำคัญสามส่วนหลัก คือการผลิต การตลาด และการเงิน ที่เอื้อต่อกัน ซึ่งทั้งสามส่วนนี้เองที่กลุ่มประเทศมหาอำนาจอาศัยเป็นช่องทางในการเข้าครอบงำในระบบเศรษฐกิจประเทศอื่น โดยใช้องค์กรข้ามชาติเป็นเครื่องมือในการกำหนดกติกา และวิธีการจัดการ ส่งผลให้องค์กรข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารโลก ไอเอ็มเอฟ หรือแกตต์ (ไสว ด้านชัยจิตร, 2545) ที่มีเป้าหมายในการจัดตั้งเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบเศรษฐกิจโลกให้เจริญก้าวหน้าอย่างทั่วถึงกลายเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่มหาอำนาจใช้ในการครองโลกโดยอาศัยยุทธศาสตร์ที่หลากหลายผ่านกระบวนการการครอบงำหลากหลายวิธี

จากนัยแห่งการพัฒนาของไทยในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้สะท้อนให้เห็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมบนความสูญเสียของวิถีเกษตรกรรม การกระจายรายได้และความมั่งคั่ง มีความไม่เป็นธรรมมากขึ้นทุกที การที่เอกชนมีอำนาจและเป็นอิสระจากกฎระเบียบมากขึ้น การวางแผนการพัฒนาเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจมีบทบาทน้อยลง (วอลเดน เบล

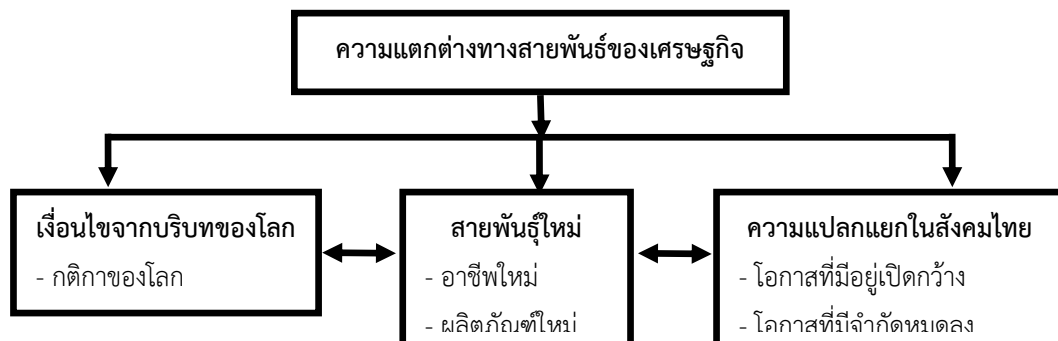
โล และคณะ, 2542) ลักษณะเหล่านี้เป็นได้ทั้งเสริมโอกาสที่มีอยู่ให้ขยายตัวมากขึ้น เช่น มีอาชีพใหม่ๆ และลดโอกาสที่มีอยู่น้อยให้น้อยลงอีก เช่น มีคนจนเพิ่มขึ้น เหล่ามีงานอาชีพรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากความยากจน ซึ่งกล่าวรวมๆ แล้ว คือ สายพันธุ์ใหม่ทางเศรษฐกิจสังคม สายพันธุ์ใหม่ที่จะสร้างปรากฏการณ์ในสังคมโลกอย่างทั่วถึงที่กระแสโลกาภิวัตน์ไหลล้นไปถึงหากจะให้ไทยเราสามารถดำรงอยู่ได้นั้นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับกระแสที่มีความกดดันหลายอย่าง ซึ่งเป็นปฐมเหตุของความแปลกแยก ซึ่งกล่าวได้ว่า ความแปลกแยกของที่สืบเนื่องจากสายพันธุ์ใหม่นั้นเองประกอบด้วย

1. ความแปลกแยกด้านแรงงาน สายพันธุ์ใหม่ของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้นำประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา มีแนวโน้มขยายตัวทางภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้แรงกดดันจากเงื่อนไขต่างๆ ของบริบทโลกแห่งยุคปัจจุบัน ส่งผลให้แรงงานภาคเกษตรกรรมลดลง และมักเป็นแรงงานผู้สูงอายุ เนื่องจากขาดแรงจูงใจในอาชีพเกษตรกรรม แต่ในทางกลับกันแรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวเพิ่มขึ้น นี่คือการเปลี่ยนแปลงของแรงงานไทย วิธีการดำรงชีพที่ใช้วิธีการหลายรูปแบบ (สังเคราะห์) กล่าวคือ ปลูกข้าว ผัก เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า เพื่อยังชีพในครัวเรือน หรือซื้อขายภายในชุมชน ในลักษณะนี้ครัวเรือนหรือชุมชนเป็นฐานการผลิต คนในชุมชนเรียนรู้วิชาชีพเพื่อยังชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ ในประเด็นฐานการผลิตอยู่ในครัวเรือนนี้เป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั่นเอง ได้ทั้งมิติเศรษฐกิจและมิติสังคม กล่าวคือเศรษฐกิจพออยู่ได้ ชุมชนอบอุ่นคือภาพชีวิตของสังคมในอดีตที่กำลังเลือนหายไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจแนวใหม่ตามแม่แบบของโลก ภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ได้แยกส่วนจากชุมชนนับเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจบนความสูญหายของวิถีชนบท

2. ความแปลกแยกระหว่างเมืองกับชนบท เนื่องจากเมืองใหญ่ได้กลายเป็นฐานการผลิตในฐานะเป็นประเทศบริวาร ซึ่งเชื่อมกับระบบจากภายนอก ด้วยเหตุนี้ทำให้เมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพฯ ได้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงกว่าเมืองที่เล็กที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า นี่คือการแปลกแยกระหว่างเมืองกับชนบท

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ถูกครอบงำ นอกจากจะเกิดจากรากฐานและสภาพปัญหาต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์ (interaction) ยึดโยงต่อกันระหว่างกระบวนการทั้งทางการเมือง สังคม สาธารณะ (public) อย่างกว้างขวางแล้ว ยังเกิดจากกระบวนการที่ถูกบีบบังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากภายนอกซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ ด้วยการสร้างวาทกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นเงื่อนไขและอุดมการณ์เข้าไปครอบงำประเทศที่ด้อยกว่าให้กำหนดนโยบายเป็นไปตามเงื่อนไขที่ตนกำหนด ไม่ว่า การค้าเสรี (Free Trade) การพัฒนา (Development) หรือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) วาทกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นเพียงภาพลวงตาเพื่อสร้างความถูกต้องและชอบธรรม

แผนภาพที่ 2 : ความแตกต่างทางสายพันธุ์ของเศรษฐกิจ

อ้างอิง: ชมพู โกดิรัมย์

หากจะกล่าวถึงการแข่งขันภายใต้กติกาของบริบทโลกปัจจุบันนั้น จะต้องชี้ประเด็นถึงปัจจัยชี้ขาดในสหัสวรรษใหม่ด้วย เพราะการที่ประเทศ หน่วยงาน บุคคล ที่ครอบครองเทคโนโลยีระดับสูง โดยเฉพาะไมโครชิพและซอฟต์แวร์ ย่อมทำให้ประเทศ หน่วยงาน บุคคลนั้นมีศักยภาพกำหนดสร้างและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้สามารถกุมชะตากรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในกำมือได้ นี่คือนโยบายชี้ขาดแห่งโลกยุคปัจจุบัน บนเส้นแบ่งระหว่างผู้แพ้ผู้ชนะ อนึ่งเพื่อให้เข้าใจกระบวนการใหม่ของกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องพิจารณาบทบาทของธนาคารโลก (World Bank) กองทุนระหว่างประเทศ (Enternational Monetary = FUND: IMF) และองค์การการค้าโลกด้วย เนื่องจากองค์กรทั้งสามองค์กรนี้สัมพันธ์กับปัจจัยชี้ขาดแห่งชัยชนะแทบแยกไม่ออก เพราะองค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้ได้สร้างกฎเกณฑ์ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายทุน และสินค้าที่อำนวยความสะดวกแก่บริษัทข้ามชาติโดยเฉพาะองค์การค้าโลกเป็นเสมือนรัฐบาลระดับโลกในยุคใหม่ที่กำลังทำให้กฎเกณฑ์ของประเทศต่างๆ กลายเป็นสากล

เพราะฉะนั้นมีความเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้นี้ องค์กรที่เข้มแข็งที่สุดมิใช่สหประชาชาติ แต่จะเป็นองค์กรการค้าโลกต่างหาก กลุ่มแรกที่ประสบความพ่ายแพ้จากปัจจัยชี้ขาดนี้คือ กลุ่มเกษตรกรจากประเทศด้อยพัฒนา เนื่องจากขาดโอกาสบนเวทีแห่งการแข่งขันภายใต้กฎกติกาสากล และระบบเศรษฐกิจสารสนเทศยุคใหม่ เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีในระดับต่ำ ไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่ถูกกำหนดด้วยมาตรฐานคุณภาพสากลได้

เมื่อศักยภาพไม่ถึงระดับความเป็นสากล แต่เปิดตัวรับกติกาสากล ในที่สุดจึงประสบความพ่ายแพ้ในกติกาสากล นั้นหมายถึงสินค้าจากเกษตรกรรมจึงพ่ายแพ้แก่สินค้าอุตสาหกรรม และธุรกิจองค์กรขนาดกลางเล็ก ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามักเป็นผู้พ่ายแพ้เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นกลุ่มที่พ่าย

แพ็กกลุ่มสุดท้ายจากระบบนี้คือ (วอลเดน เบลโลและคณะ, 2542)กลุ่มแรงงานและสิ่งแวดล้อมการเคลื่อนย้ายทุนในภาวะเช่นนี้ถึงแม้ไทยเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ได้ เราควรปรับตัวเพื่อปกป้องเศรษฐกิจของชาติ ด้วยการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ในเรื่องการวิจัย และพัฒนาฝีมือแรงงาน ประการที่สำคัญเราต้องให้ความสนใจสัญญาณเตือนจากเงื่อนไขบริษัทโลกเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ ในอีก 10 ปีถัดข้างหน้า เศรษฐกิจและสังคมไทยจะเข้มแข็งเพียงใดซึ่งหมายถึงจะต้องปรับตัวหลายอย่างด้วยกันซึ่งประกอบด้วย

1. จะต้องพัฒนาทักษะแรงงานให้สูงขึ้น
2. จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 นี้

หากไทยเราขาดการเตรียมตัวให้พร้อม ในระยะยาวอาจต้องพบกับความพ่ายแพ้กับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งกำลังกวดตามมาติดๆ เช่น ในเวียดนาม แม้ในปัจจุบันมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่าไทยก็จริง แต่เวียดนามมียุทธศาสตร์เพื่อรองรับสถานะการณ์ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา การพัฒนาทักษะแรงงาน นับว่ามีการปรับตัวเป็นอย่างดี

จากที่ได้นำเสนอไปแล้วคือเมื่อเงื่อนไขในกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริโลกนั้น ได้บีบให้ไทยเราต้องมีนโยบายที่เปิดและเชื่อมกับระบบที่ใหญ่กว่า ณ เวลานี้อาจจะกล่าวได้ว่าไทยเปิดประตูสู่สากลทั้งๆ ที่ขาดความพร้อมในหลายด้านด้วยกัน โลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้น เกิดในประเทศพัฒนา และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การทำอะไรข้ามรัฐหรือการลดบทบาทของรัฐ โดยองค์กรระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ต้องรีบทำ เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้วเป็นผู้ก่อกระแส เพราะมีความพร้อมสำหรับกระบวนการโลกาภิวัตน์ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. มีบรรษัทข้ามชาติอยู่มาก คือประเทศที่มีบริษัทายฐานการผลิตไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งมีลักษณะครอบงำเศรษฐกิจท้องถิ่น
2. มีการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง คือมีประชากรเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในเมือง
3. มีระบบเครือข่ายความมั่นคงหรือประกันสังคมครอบคลุมไปทั่วประเทศ

ปัจจัยสามประการนี้เป็นความพร้อมที่จะผลักดันให้เกิดกระบวนการเชื่อมกับประเทศต่างๆ เพื่ออาศัยความพร้อมนี้มาเป็นข้อได้เปรียบ หากพิจารณาประเด็นนี้แล้วสะท้อนมายังประเทศไทย จะพบว่าเรายังไม่พร้อมมากนัก บริษัทที่มีเครือข่ายในต่างประเทศขนาดใหญ่ในระดับบรรษัทข้ามชาติมีอยู่เพียงบริษัทเดียว คือกลุ่มซีพี ส่วนด้านตลาดการเงินของไทยเรา ตามที่ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ประเมินว่า ขาดความมั่นคงมีประชากรส่วนใหญ่อยู่ในส่วนชนบท มีเครือข่ายความมั่นคงจำกัดอยู่ในกลุ่มขนาดเล็ก การที่ไทยเราเปิดประตูสู่กระแสโลกาภิวัตน์ขณะที่ยังไม่พร้อมเห็นได้ชัดกรณีการเปิดเสรีทางการเงิน (อนุชา อาภาภิรม, 2542) ในสถานะเช่นนี้เปรียบได้กับความไม่พร้อมใน

การแต่งตัว เพราะอาบน้ำเสร็จใหม่ๆ แล้วมีคนมาเคาะประตู เมื่อเปิดประตูต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทำให้เจ้าของห้องยากนักที่จะสงวนท่าทีที่ควรสงวน ในที่สุดอาจนำไปสู่ความสูญเสียพืชพันธุ์เขตร้อนขึ้น ซึ่งมีค่าในเชิงเวชภัณฑ์บางชนิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นต้น ที่เป็นสิ่งที่จะต้องสงวนไว้ในฐานะเป็นมรดกของชาติ

ระบบเศรษฐกิจของมหาอำนาจที่อาศัยบริษัทข้ามชาติเป็นช่องทางในการรุกรานในต่างประเทศ ร่วมกับองค์กรข้ามชาติที่คอยปกป้องประโยชน์ของตน เข้าควบคุมพื้นที่ทางตลาดทรัพยากร และการผลิต สร้างความชอบธรรมแห่งความเป็นสากล ความเป็นประชาธิปไตย และอ้างเพื่อสิทธิมนุษยชน ใช้อำนาจที่เหนือกว่าละเมิดบทบัญญัติของรัฐที่ด้อยกว่า ทั้งกล่าวหาว่าเป็นรัฐอันตราย สนับสนุนการก่อการร้าย หรืออ้างเหตุในการปราบปรามยาเสพติด และเพื่อสิทธิมนุษยชน หรืออะไรก็แล้วแต่ ซึ่งแท้จริงแล้วล้วนเป็นมายาคติที่ปิดบังอำพรางเพื่อแสวงหาประโยชน์แทบทั้งสิ้น การนำเสนอวาทกรรมโลกาภิวัตน์ทำให้กฎหมายของรัฐชาติในโลกที่สามมีข้อยกเว้นไม่อาจบังคับใช้กับโลกาภิวัตน์ได้ และให้หันมาใช้กฎกติกาเดียวกันเพื่อการครอบงำและชุดวิธีทางเศรษฐกิจ

การครอบงำทางเศรษฐกิจ

โดยทั่วไปประเทศต่างๆ ในโลกจะมีระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นไปตามกลไกการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ ซึ่งล้วนมีเป้าหมายสำคัญคือการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นทิศทางในการวางแผนปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ดังนั้นเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ประเทศต่างๆ พึงยึดเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายบริหารประเทศ และถือเป็นภารกิจของรัฐในระบบเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์หรือการครอบงำโลกโดยอภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ดูเหมือนว่าระบบเศรษฐกิจของโลกที่ทุกประเทศกำลังพัฒนาได้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกันจริงๆ แล้วเป็นเศรษฐกิจที่ผูกขาดและบงการโดยประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่เบื้องหลังโดยผ่านบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งเรียกว่า ทุนข้ามชาติ (Transnational Cooperation) กลุ่มประเทศพัฒนาเป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงผลิต ให้ทุนอุดหนุนเกษตรกรของตน และใช้นโยบายกีดกันสินค้าเกษตรจากประเทศอื่นๆ มีอำนาจต่อรองในตลาดโลกสูงกว่า และได้ผลักดันให้เกิดความคิดร่วมแก่ประเทศต่างๆ โดยการเปิดรับการลงทุนและการค้าเสรี จะทำให้เกิดความเจริญเติบโตหรืออีกอย่างก็คือ เสนอให้มีการเปิดประเทศและการค้าเสรี ซึ่งในนัยแฝงก็คือให้ประเทศอื่นเปิดโอกาสอย่างเสรีแก่บริษัทข้ามชาติจากประเทศร่ำรวยไปแสวงหาผลประโยชน์ในนามการลงทุน ด้วยความพร้อมทำให้บริษัทข้ามชาติได้ความมั่งคั่งมากกว่าประชาชนเจ้าของประเทศ แต่ทว่าในทางกลับกันกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาถูกกีดกันสินค้าเกษตรสิ่งทอ เป็นการกีดกันภายใต้ระบบเสรีนั่นเอง จึงเกิดข้อสงสัยว่า คำว่า เสรี มีขอบเขตไปถึงไหน เสรีเพื่อใคร (วิทยากร เชียงกูร, 2545)

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏคือ ประเทศมหาอำนาจเศรษฐกิจได้กีดกันทางการค้า องค์การการค้าโลก (WTO) เป็นเพียงเวทีเจรจาต่อรองที่ประเทศมั่งคั่งกว่าต่อรองให้ประโยชน์มากกว่า

กลวิธีเหล่านี้คือเงื่อนไขกีดกันทางการค้าที่มหาอำนาจสร้างขึ้นใหม่ ส่งผลให้ เศรษฐกิจทั่วโลกจะถูกผูกขาดโดยกลุ่มทุนข้ามชาติที่ได้เตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้า ทั้งมีเงินทุนมหาศาลเป็นผู้ครองโลกและเข้าดูดซับดักตวงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาที่ส่งผลต่อประเทศกำลังพัฒนาคือ ทรัพยากรถูกทำลาย ช่องว่างทางสังคม ความยากจนจะรุนแรง ประชาชนจะต้องเผชิญกับปัญหาที่ที่ไม่สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลปกป้องได้ ความขัดแย้งทางสังคมขยายขอบเขตกว้างขึ้นตามลำดับ และนี่เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนา การค้าเสรีในสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์ มุ่งเน้นเศรษฐกิจตลาดเสรี (Free Market Economy) เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการมีเสรีในการลงทุนแสวงหากำไร และแต่ละประเทศมีอิสระในการรักษาผลประโยชน์ของตน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและระหว่างประเทศไปทั่ว ประกอบกับเครือข่ายประชาสังคมโลกเคลื่อนไหวคัดค้านโลกาภิวัตน์ของบรรษัทข้ามชาติ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระเบียบระหว่างประเทศถูกต่อต้านและคัดค้านเป็นระยะไม่ได้รับการเชื่อถือ กระทบต่อความสงบของสังคม และกฎหมาย แต่ด้วยอุดมการณ์โลกาภิวัตน์ (อนุช อาภาภิรมย์, 2545) สถานการณ์ดังกล่าวมิได้ทำให้มหาอำนาจชะลอการแสวงหาอำนาจทางเศรษฐกิจ กลับเป็นแรงกระตุ้นให้ร่วมมือกันในเรื่องที่ได้ประโยชน์ร่วมกันและแย่งชิงอำนาจทางเศรษฐกิจต่อเมื่อมีกรณีที่ผลประโยชน์ไม่ลงตัว

จากการนำไปสู่เงื่อนไขการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน และการแทรกแซงทางการเมือง การต่อสู้กันเฉพาะทางเศรษฐกิจ ที่มีความเอนเอียงเข้าข้างผู้มีบทบาทและอำนาจทางการเมืองเข้ามาแทรกแซง แต่ก็หาใช่จะมีข้อเสียไปหมดสำหรับกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยม ยังพอมิประโยชน์และเอื้อโอกาสให้บางประเทศกำลังพัฒนา แต่มักจะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นสูง-กลาง ที่เข้าไปมีหุ้นกับบรรษัทข้ามชาติ ประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น

การปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืน

ท่ามกลางกระแสสังคมที่พลวัตไปเช่นนี้ เราจำเป็นต้องเลิกยึดถืออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ หยุคการทุ่มเทเป็นพิเศษเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมมาสู่จุดยืนที่ยั่งยืน หมายความว่าต้องนำระบบเศรษฐกิจออกจากการแข่งขันด้วย โดยกลไกตลาดจากภายนอก และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมมนุษย์ หมายถึงสังคมที่มั่นคงทางชุมชน และความมั่งคั่งทางรายได้ โดยไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งมาก มิฉะนั้นแล้วจะทำให้สังคมเสียดุลภาพ เพราะยิ่งอัตราการเติบโตสูงขึ้น แต่เป็นความเจริญเติบโตที่ประาะบางและไม่แท้จริง ทำให้ทันสมัยแค่เปลือกนอก การพัฒนาที่เสียดุลภาพเช่นนี้ทำให้จุดยืนตั้งอยู่บนความไม่ยั่งยืนในส่วนของประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีลักษณะการ

เติบโตแบบนี้ หรือแบบที่เรียกว่านิคส์(nic)ที่ขาดความยั่งยืน เพราะได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวจากจุดถ่วงดุลที่ควรจะเป็น เช่น สิ่งแวดล้อมได้เคลื่อนจากจุดยืนที่อุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจได้ผกผันจากศักยภาพแห่งการพึ่งตนเองสู่การพึ่งพิงจากภายนอก เป็นต้น อัตราการเติบโตเช่นนี้ถ้ามองในแง่หนึ่งก็ไม่ได้จริงแท้อะไรตามที่ได้อ้างไปแล้ว เพราะขาดการพัฒนาพื้นฐานให้เข้มแข็ง ถึงจะมองการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมก็เป็นเพียงการพัฒนาแค่ระดับต้น เพราะไม่ลงไปยังระดับรากฐานที่เหมาะสมเห็นควรมีแม่แบบดังนี้

1. เน้นอัตราการเติบโตที่ต่ำลง เพื่อความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ให้ความสำคัญแก่ภาคเกษตรกรรมในฐานะเป็นรากฐานระบบเศรษฐกิจ
3. กระจายคืนความมั่งคั่งสู่สังคมทุกภาคส่วน

ความสำนึกที่จะแสวงหาแนวทาง เพื่อเป็นแม่แบบการพัฒนา เป็นเรื่องของจินตนาการที่จะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลก โลกนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ในระบบการศึกษาของเราอย่างตัวเองอยู่ในโลกเก่า ตรงนี้เราก็ต้องปลดตัวเองออก นี่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ แนวคิดที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทยในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง หากจะกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนมักจะมุ่งไปที่ไร่นาหรือภาพของชนบท แต่แท้ที่จริงแล้วระบบเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์โลกปัจจุบัน เราจะต้องเข้าใจว่า ณ ปัจจุบันเรากำลังในบริบทไหนของโลก ไม่ใช่เป็นบริบทของชุมชนชนบทหรือเกษตรกรรมมีชีวิตอยู่ในโลกอย่างโดดเดี่ยว แต่ในความเป็นจริงแล้วกำลังอยู่ในโลกของการเชื่อมโลกกับสังคมอื่น อย่างกว้างขวางตามกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสที่นำเราไปสู่เส้นทางเศรษฐกิจเขลยหรือเส้นทางแห่งการไล่ล่า จะเห็นว่าปัญหาของท้องถิ่นประเทศโลก มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นจะต้องนิยามความหมาย เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาชนบท ปรับเปลี่ยนตามบริบทของโลกไปด้วย เราจะต้องมองให้เห็นตัวที่ก่อปัญหา มองให้เป็นเพื่อนำมาวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาประเทศ ไม่ใช่เพื่อตอบสนองความต้องการแบบพอกินพอใช้เท่านั้น แต่จะต้องแสวงหาแม่แบบที่สามารถตอบปัญหา รวมทั้งหาจุดยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ด้วย (วิทยากรกร เชียงกูร, 2545) นั่นคือกระบวนการพัฒนามีขั้นตอนภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง จากพออยู่พอกินมีศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ยกระดับการพัฒนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติซึ่งเกิดจากระบบการพัฒนาไม่ไปกระทบระบบนิเวศน์จนนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ เศรษฐกิจชุมชน อนึ่งฐานคิดเพื่อทางออกของสังคมไทยตามที่ศาสตราจารย์เสนอห์ จามริก พุดถึงประกอบด้วย

1) ฐานทางเศรษฐกิจ	2) ฐานทางสิ่งแวดล้อม
3) ฐานทางปัญญา	4) ฐานทางสังคม
5) ฐานชุมชน	

จากฐานทั้งห้าประการนี้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการแสวงหาความรู้
วิทยาการใหม่ๆ มาต่อยอดภูมิปัญญาไทยแล้วมาปรับเป็นระบบเศรษฐกิจที่ฐานของคนส่วนมาก
เพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ การขยายตัวทางอุตสาหกรรมบริการมีการขยายตัวแต่พอดี ไม่ใช่มีการขยายตัว
อย่างรวดเร็วเกินกว่าจะปรับโครงสร้าง และระยะ โดยเฉพาะระบบการศึกษาจะปรับตัวได้ทันการ
เติบโตในลักษณะเช่นนี้เป็นความเจริญเติบโตครอบครองโครงสร้างเดิม หรือกล่าวอีกอย่างคือการ
เจริญเติบโตที่ลอกเลียนแบบ ซึ่งไม่เกิดจากการพัฒนาฐานคิดของสังคมเราเอง เช่น ทางลัดเลียนแบบ
เพื่อยกระดับกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางแพชั่น มีการยกขบวนเหล่านางแบบแสดงลีลาในเวลาค่าคืนริม
ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีวัดพระแก้วเป็นฉากหลัง เกิดคำถามว่าการจัดงานนี้เกิดจากฐานคิดใดฐาน
คิดเพื่อตึงเม็ดเงินจากต่างชาติในรูปของนักท่องเที่ยว การช้อปปิ้ง การกระตุ้นให้เกิด การ
พัฒนาอุตสาหกรรมแพชั่น พัฒนาการออกแบบเย็บตัดผ้าไทยสู่กรอบสากล ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับเป็น
การต่อยอดแนวคิดโลกาภิวัตน์ทุนนิยมโลก หรือมีความเป็นเชลยทางความคิดนั่นเอง

แผนภาพที่ 3 : การปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจ

จากสองจุดยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นั้นมีความแปลกแยกกันในตัว โดยเริ่มจากระบบ
เศรษฐกิจไม่เน้นความมั่งคั่งของเงินตราแต่สะสมในรูปของมูลค่าธาตุแท้ (Intrinsic Value) ในรูปของ
ที่ดินที่มีศักยภาพในการผลิต, สัตว์, ภูมิปัญญา, ความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วไม่สามารถ
แบ่งแยกออกจากชุมชนได้ ระบบเศรษฐกิจนี้เริ่มจากฐานรากซึ่งจะทำให้มีความมั่นคงในระดับล่าง
แม้ไม่อาจก้าวสู่ระดับสูงได้ แต่ฐานล่างไม่ถูกทำลาย ส่วนเศรษฐกิจสมัยใหม่ของเรา ดำรงอยู่ในฐานที่
เป็นแต่เพียงร่องรอยของอิเล็กทรอนิกส์ในเครื่องคอมพิวเตอร์ สายลวดในการสื่อสารและคลื่นอากาศ
เศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่นี้ ในไม่ช้าจะสูญเสียจิตสำนึกของสถานที่และชุมชน เกิดการหลั่งไหลอย่าง
มหาศาลของประชาชนที่ถูกช่วงชิงทรัพยากรอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่และกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบ
เศรษฐกิจภาค ซึ่งเชื่อมต่อกับระบบภายนอกที่เน้นเป้าหมายที่รายได้มวลรวมของชาติ มีการ

แข่งขันเพื่อผลผลิตที่สูงสุด ได้กลายมาเป็นสิ่งทดแทนเอื้อยสัมพันธ์ต่อชุมชน ความล้มเหลวของงานพัฒนาที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันเห็นได้ชัดจากช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ถูกถ่างให้กว้างมากขึ้น ตลอดจนการล่มสลายของสังคมและสิ่งแวดล้อมในอัตราที่สูงขึ้นจากความล้มเหลวดังกล่าว ผลักดันให้เกิดความพยายามในการที่จะแสวงหาทางเลือกในการสร้างจินตนาการ (Vision) แห่งความก้าวหน้าของมนุษยชาติที่คงอยู่บนรากฐานของความเที่ยงธรรมและความยั่งยืนของสังคม

จากการมองระบบเศรษฐกิจกระแสโลกาภิวัตน์ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่กระแสโลกาภิวัตน์ จำต้องเปิดรับเงื่อนไขต่างๆ จากภายนอกแต่ทั้งนี้ควรปรับรับเพื่อรูกอย่างมีประสิทธิภาพแทนที่ด้รับฝ่ายเดียว เมื่อนั้นคงถูกขับออกจาก ระบบก็เป้นได้ การปรับตัวในครั้งนี้ควรเน้นหนัก การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) พร้อมกันนั้นควรจำกัดการเปิดประเทศมิให้มากเกินไปเพื่อให้เรามีความพร้อมและเรียนรู้อย่างเท่าทันไปในตัว เนื่องจากโลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้น มีลักษณะแข่งขัน พัฒนาวิทยาการเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศ เมื่อฐานคิดเป็นเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการไล่ล่า ครอบงำบีบคั้นกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ระบบดังกล่าวนี้ได้เลือกสรรวัตถุดิบ ทรัพยากรบุคคลที่ดีที่สุดให้อยู่ในวงจรการแข่งขัน (ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ, 2543)

ฉะนั้นจึงมีคณกลุ่มน้อยอยู่ในปลายยอดของหอคอย แต่รากฐานซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ต้องปรับตัวอย่างมากหากต้องการให้สังคมไทยตั้งอยู่อย่างมั่นคง รากฐานที่มั่นคงควรมีลักษณะดังนี้

1. ความมั่นคงทางชุมชน ความมั่นคงดังกล่าวเกิดจากการผลักดันให้ไหลักของชุมชนมีบทบาทอย่างสัมพันธ์กันคือ

- องค์กรทางศาสนา ควรสร้างภูมิคุ้มกันทางวิญญาณ เป้นหลักทางความดีมีกิจกรรมนำพาชุมชน เพื่อความมั่นคงทางจิตวิญญาณ
- องค์กรชุมชน ควรมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาสืบทอดภูมิปัญญาการทำมาหากินกับทำมาหาขายภายในชุมชนเอง เพื่อให้คนในชุมชนรักในถิ่นมาตุภูมิ ร่วมกันสร้างชุมชน
- องค์กรศึกษา ควรมีการปรับการเรียนในสองระดับคือ เรียนองค์ความรู้อันเป็นสากล เพื่อทันต่อกระแสโลกและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญา รู้ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ชุมชนเกษตรก็มีทรัพยากรทางเกษตรของท้องถิ่นนั้นๆ ในอันที่จะมาเพิ่มศักยภาพการผลิตและตลาดท้องถิ่นอย่างกลมกลืน หากทำได้เช่นนี้ในทุกะดับการศึกษาแล้วเท่ากับว่า การศึกษาเป็นสื่งจำเป็นในฐานะสร้างทรัพยากรทั้งในภาคอุตสาหกรรมบริการและเกษตรกรรมยั่งยืน

2. ทิศทางและเป้าหมายตามที่คณะกรรมการวิชาการวิสามัญศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศได้กำหนดไว้มีดังนี้

- 1) หนึ่งระบบสองกลไก การผสมผสานเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจการตลาด
- 2) เป้าหมายเชิงโครงสร้าง ควรได้คุณภาพ เพิ่มสัดส่วนภายในประเทศ, SMEs การกระจายรายได้
- 3) สังคมความรู้หรือสังคมวิทยาการ
- 4) พัฒนาระบบเศรษฐกิจไทยให้เป็นระบบเศรษฐกิจสังคมที่ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุดในภูมิภาคที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก
- 5) เป็นสังคมเปิด สังคมหลักประกันและสังคมคุณธรรม
- 6) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบยั่งยืนและความเจริญเติบโตบนจุดยืนที่ยั่งยืน
- 7) ส่งเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมในการจัดการและกำหนดกติกาโลก

สรุป

ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ซึ่งอยู่ในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงมีเงื่อนไขต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองโลก และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันเป็นนวัตกรรมล่าสุดของสังคมมนุษย์ เงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าวได้ทำให้โลกใบนี้ถูกเชื่อมเข้าสู่ระบบเดียวกับภายใต้กติกาอันเป็นสากล มีผลให้ประเทศต่างๆ ต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาและนโยบายภายในให้สอดคล้องกับนโยบายภายนอก การปรับจุดยืนเพื่อกำหนดทางเดินในรูปของนโยบายนั้นล้วนมีนัยตามแม่แบบการพัฒนาอันเป็นสากล คือการพัฒนาเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้องค์ระดับนานาชาติมาเปิดเจรจาเพื่อให้ประเทศต่างเปิดเสรีทางการค้า เพื่อแลกกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำความมั่งคั่งสู่ประเทศชาติอันเป็นเป้าหมายหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะไปให้ถึง แต่เนื่องจากระบบของโลกดังกล่าวเป็นระบบที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ความเป็นเสรีนี้เองได้เปิดช่องทางให้ประเทศพัฒนาแล้วแสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อความเจริญเติบโตทางสังคมเศรษฐกิจ แต่ในทางกลับกันสำหรับประเทศด้อยพัฒนาเฉกเช่นประเทศไทยที่ขาดความพร้อมในเงื่อนไขต่างๆ ในบริบทโลกนั้น และขาดการปรับตัวที่เหมาะสมสำหรับการเปิดตัวสู่เวทีแห่งการแข่งขัน ในกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยมโลก ในอดีตสู่ปัจจุบันทำให้ไทยเราไม่ได้ใช้โอกาสจากกระแสโลกาภิวัตน์นั้นให้เป็นประโยชน์มากนัก ทำให้โอกาสนั้นกลายเป็นความบีบคั้นหรือภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการปรับจุดยืนบนเส้นทางเดินที่เหมาะสมด้วยฐานคิดเพื่อเป็นองค์ความรู้มาเป็นนโยบายนำพาประเทศสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมโดยจุดประกายแห่งการพัฒนาโดยการพัฒนา

ชุมชนในฐานะเป็นฐานรากของสังคมให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณ เศรษฐกิจพอเพียงและวิจัยองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล หากทำได้เช่นนี้ทำให้รากฐานมีความมั่นคงและสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ทั้งในระดับชุมชน-สังคม-ประเทศ อย่างได้คุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา โกสีย์ไกรนิรมล. (2547). **หลักเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ชัยยุทธ์ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. (2543). **เจาะมาตรการแก้วิกฤติเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- วอลเดน เบลโล และคณะ. (2542). **วิกฤติกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- วันทนีย์ ภูมิภัทรากาม และคณะ. (2550). **เศรษฐศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพฯ: แมทส์ปอยท์.
- วิทยากร เชียงกูร. (2545). **เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจโลก**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- อนุช อาภาภิรม. (2542). **ถาจะสิ้นยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถัทรรศน์.
- ไสว ด่านชัยวิจิตร. (2545). **การเมืองโลกในยุคอาณานิคมแบบใหม่ (โลกาภิวัตน์)**. **จุลสารชุมชน**
ทางออกไทย. ฉบับที่ 8.ปีที่ 2.